

SocialdepartementetSocialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att stärka implementeringen av Socialstyrelsens stöd för utmönstring av vård som saknar patientnytta

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att stärka implementeringen av myndighetens stöd för utmönstring av vård som saknar patientnytta. Uppdraget är en fortsättning av Socialstyrelsens rapport ”Utmönstring av vård som saknar patientnytta”.

I uppdraget ingår att stärka den tvärprofessionella samverkan, så att fler yrkesgrupper i hälso- och sjukvården, tandvården och den kommunala hälso- och sjukvården kan initiera arbete med Kloka Kliniska Val (KKV) eller liknande arbetssätt. Syftet är att minska vård som inte skapar värde för patienten och frigöra resurser till åtgärder som ger god effekt.

Arbetet ska i första hand genomföras i samverkan med Svenska Läkaresällskapet initiativ Kloka Kliniska Val men även med Prioriteringscentrum vid Linköpings universitet, relevanta vårdprofessioners förbund eller föreningar samt med regionernas nationella system för Kunskapsstyrning och deras arbete med lågvärdevård.

Socialstyrelsen ska göra en muntlig redovisning av hur arbetet kommer att läggas upp den 15 oktober 2026 samt senast den 13 december 2027 lämna en skriftlig redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda 3 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 39 Utfasning av åtgärder som saknar patientnytta. Medlen betalas ut engångsvis efter

rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2026. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2027 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet. Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Hälso- och sjukvårdens mål är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad hälso- och sjukvård som är kunskapsbaserad, individanpassad, säker, jämlik, effektiv och tillgänglig. För att uppnå detta behövs insatser som ger effekt. Ett viktigt led i denna utveckling är utmönstring av – att minska användningen eller avveckla – vårdåtgärder med liten eller ingen patientnytta. Utmönstring behöver vila på professionens expertis och erfarenhet, utgå från bästa tillgängliga kunskap och genomföras i samförstånd och dialog med patienterna. Med tydligt fokus på att höja kvaliteten och stärka patientsäkerheten kan utmönstring förbättra vården. Resurser kan frigöras och användas till annat.

För att hälso- och sjukvården ska bygga på kunskap behöver man också prioritera rätt. Det innebär att välja behandlingar som ger tydlig nytta för patienten och att undvika vård som inte tillför värde, så kallad lågvärdevård. Socialstyrelsens icke-göra-rekommendationer och professionsinitiativet Kloka kliniska val är viktiga stöd i detta arbete. De bidrar till att vården använder bästa möjliga kunskap.

Socialstyrelsen fick i juni 2024 regeringens uppdrag att utveckla stöd för utmönstring av vårdåtgärder som inte är värdeskapande för patienterna, och att genomföra insatser för att stötta regionerna i detta arbete (S2024/01266). Syftet var att främja en patientsäker vård som är anpassad efter individens behov genom att minska eller avveckla åtgärder som har liten eller ingen patientnytta.

Närmare om uppdraget

I takt med att lågvärdevård uppmärksammats alltmer som ett betydande problem för hälso- och sjukvården har stärkta strategier för utmönstring blivit aktuellt. Man uppskattar att omkring 20 procent av den vård som ges, ger liten eller ingen nytta för patienterna. Framväxten av det globala initiativet KKV har dessutom gett frågan både ökad aktualitet och legitimitet

genom att flytta fokus för utmönstring närmare den personal som dagligen möter patienter i hälso- och sjukvården.

För att ta nästa steg i utvecklingen behöver arbetet bli tydligare strukturerat och organiseringen jämlig över landet. Det är viktigt att in- och utmönstring bedrivs med kontinuitet i verksamheterna, och att personalen får rätt förutsättningar för att kunna driva arbetet. För att motverka riskerna som kan finnas med ett ensidigt fokus på utmönstring kan det vara klokt att fokusera arbetet till både överbehandling och underbehandling men också på att stärka den vård som ger god effekt, det vill säga inmönstring. Det är också viktigt att arbetet bedrivs på ett patientsäkert sätt med tydliga säkerhetsmarginaler och att patienterna är delaktiga och involverade.

För att stärka implementeringen av Kloka Kliniska Val och andra initiativ till att identifiera vård som inte skapar värde för patienten i hälso- och sjukvården ska Socialstyrelsen i nära samverkan med Svenska Läkarsällskapet och andra berörda aktörer stärka den tvärprofessionella samverkan, så att fler yrkesgrupper i hälso- och sjukvården, tandvården och den kommunala hälso- och sjukvården kan initiera arbete med Kloka Kliniska Val (KKV) eller liknande arbetssätt med att utmönstra metoder som inte skapar värde för patienterna. Syftet är att minska insatser som inte skapar nytta för patienterna och frigöra resurser till åtgärder som ger god effekt.

I uppdraget ingår att stödja fortsatta implementeringsinsatser med fokus på lokala uppstartsinitiativ utifrån KKV på lokal- och verksamhetsnära nivå, och stärka deras organisering nationellt. I uppdraget ingår också att informera patienter och befolkning om risker med överbehandling, övermedikalisering och överdiagnostik. När det är relevant bör även negativa miljöeffekter lyftas i kommunikationen.

Regeringen beräknar att 3 000 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget under 2027, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Elisabet Lann

Erika Borgny

Kopia till

Finansdepartementet/BA, OFA K

Kammarkollegiet

Svenska Läkersällskapet

Prioriteringscentrum vid Linköpings universitet